

Nationalisma, eitt virus*



Heri Mohr

Í røðuni til flagdagshaldið 2014 í Havn segði fyrstilærarin í Nólsoy millum annað, at tað ikki kann vera rætt, at sam-

gongan situr valskeiðið út, og hann setur sína vón til ein riðil av mótmælum. "Kanska ikki til uppreistur, men tó so, nakað í tann stíl."

Vorðið sum profeti og vón.

Enn einaferð mugu vit sanna, at nationalisma er eitt virus, ið vit eiga at ræðast fram um øll onnur smittu-evni. Í bókini "Die Welt von Gestern" skrivar Stefan Zweig (1881-1942): "Allur villskapur hevur herjað mítt liv: Borgarakríggj og hungursneyð, inflatión og terror, umfarssjúkur og emigratión.

Eg havi sæð hópideologir vaksa fram og breiða seg: Fascismu, nationalsocialismu, bolsjevismu og fram um alt andstyggiliga nationalismu."

Hann varð jakstraður í sínum heimlandi, gjørdist heimleysur og beindi fyri sær í Brasilia.

Vit skilja millum tjóðskaparrørslu íblást við lýggjum, mergjaðum kenslum. "Hvat kann røra hjarta-streingir", yrkti Friðrik Petersen í 1878, 25 ára gamal. Hann yrkti eisini "Eg oyggjar veit", sum var okkara tjóðsangur í mong ár.

Men vit kenna eisini ta harðrendu, kensluavskeplaðu nationalismu, sum kann forkoma landi og fólki.

Í roynd og veru er bert ein heilivágur móti nationalismu: vanligt vit og skil! Og her koma heim og skúli inn í myndina.

Í hesum døgum (meðan flaggdagshaldið fór fram á Vaglinum) stara fólk í Europa ræðsluslugin og máttleys spyrjandi í gosheitum heimi: fer tað sálarleysa nationalismuvirusið at útloysa triðja og – um tað skuldi verið nakar uggi – kanska seinasta

heimsbardagan?

Í tí sekterisku røðuni segði fólkkaskúllærarin eisini, at okkara flaggsangur átti at verið sungin til morgunsang í skúlunum.

Ja, hví ikki! – í 12 ár, frá 1933 til 1945, sungu børn og vaksin í Týsklandi teirra flaggsang, Die Fahne hoch, bæði morgun, dag og kvøld; men so varð tann sangurin steðgaður við lóg...

.....og allur heimurin lá í skeljasori, takkað veri einum kensluleysum virusi í óstýriligari øði....

Nei, vit eiga at ansa eftir, at flaggsangurin ikki endar sum fótatraðk.

Okkara flagg, Merkið, sum fyrstu ferð varð vundið á stong í Føroyum suðuri í Famjin 22. juni 1919 og okkara flaggsangur, sum Hans Andr. Djurhuus yrkti stutt eftir í 1920, hava annað uppiborið.

**Degenererað tjóðskaparkensla*

Ein milliard, sum bleiv til 5 milliónir



Jógvan Jespersen

Felagið Nótaskip

Nótaflotin hevur rættiliga verið í andgletti seinastu vikurnar. Ávísir búskaparfrøðingar og politikarar siga, at tað gongst flotanum ov væl, og tað má tað gerast nakað við. Tiltøk mugu setast í verk, so raksturinn verður minni lønsamur.

Á forsiðuni í Sosialinum 4. apríl var yvirskriftin: Hava tikið yvir eina milliard úr fiskivinnuni. Hetta vóru sanniliga stórtíðindi. Ongin ivi var um, at boðskapurin var, at privatpersónar hava stungið eina milliard í lumm-an.

Tað undraði stórliga, at Kári Petersen, búskaparfrøðingur, ið til dagliga tekur sær av figging landsins, var keldan. Tí hvussu lætt kann

hann loyva sær at fara um veruleikan?

Eg rokni við, at Kári Petersen hevur atgongd til roknskaparportalarnar, og hevði hann hugt eftir, so kundi hann eftir fáum minuttum staðfest, at limirnir í Felagnum Nótaskip seinastu 10 árinum ikki hava útlutað vinningsbýti til privatu partaeigararnar. Tað er bara eitt undantak. Tað er Framherji, sum útlutaði 5 mió. kr. í vinningsbýti í 2012.

Feløgini, sum eiga nótaskip, eru skipað samtøk. Eitt partafelag er fyri hvørt skipið. Móðurfeløgini eiga allan partapeningin í dótturfeløgunum og eru umsitingarfeløg hjá konsernum. Vinningsbýtið er flutt upp í móðurfeløgini og brúkt til nýggjar iløgur. Privatu partaeigararnir kunnu bara fáa vinningsbýti frá móðurfeløgunum, og tað hava teir ikki fingið hesi árin.

Vinningurin brúktur til iløgur

Milliardin hjá Kára Petersen var sostatt bara 5 mió. kr. Sambært eini greining, sum grannskoðarafelagið Januar hevur gjørt av roknskapunum hjá limunum í Felag-

num Nótaskip fyri 5-ára skeiðið frá 2008 til 2012 var samlaða úrslitið hjá feløgunum hesi árinum 623 mió. kr. Í sama tíðarskeiði hava hesi feløg gjørt iløgur í føroyskt vinnulív fyri 714 mió. kr.

Hesar iløgur hava í stóran mun gjørt tað møguligt at fáa pelagiska tilfeingið til høldar í Føroyum: Nýggj Norðborg, djúphavn og frystigoymsla í Ánunum, nýggjur Christian í Grótinum, nýggjur Tróndur í Gøtu, nýggjur Tummas T, uppsjóvarvirki á Tvøroyri og nú uppsjóvarvirki í Fuglafirði.

Vøksturin í pelagisku vinnuni krevur harumframt økta figging, sum ikki fæst frá peningastovnunum. Reiðariini hjá nótaskipunum hava støðugt omanfyri 200 mió. kr. bundnar í goymslum og debitorum.

Tvær orsøkir til góð úrslit

Tað eru fyrst og fremst tvær orsøkir til, at nótaskipini hava havt góðan rakstur hesi seinastu árin. Onnur er, at flotin er rationaliseraður. Miðskeiðis í 70-árunum vóru 20 nótaskip. Nú er flotin minkaður niður í 6-7 nýggj og effektiv skip. Tað hevur víst

seg, at við hesum skipatali fært tú størsta munin millum inntøkurnar og útreiðslurnar av at fáa pelagiska fiskin upp á land. Tað vil siga, at lønsemið er optimalt.

Hin orsøkin er, at vit hava havt óvanliga stórar makrelkvotur seinastu árinum og í 2013 eisini eina óvanliga stóra sildakvotu. Tað óvanliga fer at minka, tá vit aftur gera avtalur. Sum liður í makrelseminum hava londini avgjørt í 2014 at seta heildarkvotuna 350.000 tons hægri, enn ICES mælti til. Frá 2015 hava londini bundið seg til at fylgja ICES-tilmælinum, og tí fer kvotan sannlíkt at minka næsta ár. Men rætt er, at vit nú eiga ein størri part av tí, sum er at býta.

Í 2013 ásettu Føroyar sær eina sildakvotu upp á 17% ella 105.000 tons. Við sama prosenttali í 2014 hevði kvotan minkað niður í góð 70.000 tons, og tað er minni, enn kvotan var, tá hon var upp á tað hægsta í 2009 eftir tí gamla býtinum. Fiskifrøðingarnir eru samdir um, at sildakvotan eisini í komandi árum fer at vera á einum lágum stigi.

Við svartkjaftinum er støðan tann sama. Kvotan

í 2014 er minni, enn hon var í 2006-2008. Søgan vísir, at uppsjóvarkvoturnar ganga upp og ganga niður.

Vit hava í dag nóg mikið av fiskiorku í flotanum til at fiska uppsjóvarkvoturnar. Tí er avgerandi, at vit ikki økja um fiskiorkuna, sum summi mæla til. Tað hevði havt við sær, at lønsemið versnar.

Bert tvey upprunalig loyvir

Ein onnur gjögnumgangandi atfinning í orðaskiftinum hevur verið, at tað eru ov fá reiðarí í pelagisku vinnuni.

Í bólkinum nótaskip eru bert tvey upprunalig loyvi. Í 1975 varð givið eitt loyvi til tann fyrsta Christan í Grótinum, og í skipapakk-anum hjá Atla Dam í 1984 varð loyvi givið til tann fyrsta Trónd í Gøtu. Øll hini loyvini, sum nótaskipini hava í dag, eru keypt frá øðrum.

Somu búskaparfrøðingar siga, at málsetningurin í fiskivinnupolitikkinum má verða, at tey dugaligastu reiðariini yvirлива. Tað er væl tað, sum er hent í nótaflotanum, og tí er torført at skilja, hví teir hava so ilt av støðuni.

Landið fær sítt
Í orðaskiftinum fært tú ofta fatan av, at vinnan onki gevur aftur til landið. Men so er ikki. Feløgini rinda partafelagsskatt av vinninginum og eisini hevur í nøkur ár verið ein eykaskattur upp á 2,5% av avlopinum. Hann hækkar nú upp í 7 prosent. Harumframt rinda reiðariini tilfeingisgjald av makrel- og sildakvotunum. Og tann skrávan verður táttað hvørt ár. Í 2011 rindaðu nótaskipini 6 mió., í 2012 hækkaði talið upp í 42 mió., og í 2013 kom tilfeingisgjaldið upp á 85 mió. Tað verður helst upp aftur hægri í 2014.

Vinningurin, sum hevur verið eftir hjá reiðariunum hesi árin, er allur farin til nýggjar iløgur. Talan er partvist um nýtt virksemi, sum eisini gevur fleiri krónur til almennu kassarnar.

Hevði landið farið við øllum vinninginum, so høvdu hesar iløgur ikki verið gjørdar. So mátti annaðhvørt landskassin ella útlendingar gjørt hesar iløgur, sum hava verið neyðugar fyri at fáa pelagiska tilfeingið til høldar í Føroyum.

Umboðar Føroya løgting føroysku fólkasálina?

Ólavur Petersen

Eg eri hvørja ferð takksamur fyri at vera føroyingur, tá ein av okkara ikki er at síggjast millum okkum longur, hvussu menn tveita alt frá sær fyri at leita eftir tí burturblivna.

Nú vísir tað seg, at henda umorgan og samkensla ikki er galdandi við fólki av fremmandum blóði, sum sigla og virka undir føroyska flagginum.

Henda vanvirðing av manninum sum fórst og teimum, sum eftir vóru um-

borð á Anitu, er av slíkum slag, at hon skjótt kann smitta tað allarheilagasta í føroysku fólkasálina.

Skamm skulu tit løgtingslimir hava fyri, at tit brúka hesa vanlukku at profilera tykkum sjálvi.

Eg vil ikki klóka meg uppá

um lóggávan er nøktandi á økinum, men alt skal og kann ikki vera jura.

Ein óvanligur atburður skal hava svar av hægsta staði: Løgtinginum.

Føroya løgting átti at givið reiðarinum hjá Anitu harraboð um at fáa fiskireið-

skapin innanbora og koma í havn at standa til svars fyri avvarðandi myndugleikum.